

תנועת הקיבוץ הדתי

י"ז אייר תשע"א, 21.5.2011

גיליון מס' 259

פרשת בחוקותי

החיה הרעה שבתוכנו

מאת הרב מרדכי ורדי, קיבוץ ראש צורים

בפרשת הברכות ישנה הבטחה שאם נלך בחוקות התורה, הקב"ה ישלח את ברכתו - "והשבתי חיה רעה מן הארץ", ונחלקו בספרא על האופן של מימוש ההבטחה :

והשבתי חיה רעה מן הארץ - רבי יהודה אומר: מעבירם מן העולם. רבי שמעון אומר: משביתן שלא יזקו. אמר רבי שמעון: אימתי הוא שבחו של מקום, בזמן שאין מזיקים, או בזמן שיש מזיקים ואין [=ואינם] מזיקים? אמר: בזמן שיש מזיקים ואין מזיקים. וכן הוא אומר: 'מזמור שיר ליום השבת' - למשבית מזיקים מן העולם; משביתן שלא יזקו. וכן הוא אומר: 'וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג במ'. (ספרא בחוקותי א, ב)

רבי יהודה אינו רואה דרך תיקון על ידי שינוי המציאות הנתונה אלא על ידי ביטולו של הרע. העולם המתוקן על פי גרסתו, הוא עולם נקי ממזיקים. לשם כך יש לסלק את הכוחות הרעים הקיימים כתוצאה מן הקלקולים המוסריים בעולם. לעומתו רשב"י (רבי שמעון) מתבונן על עולם התיקון ועל הגאולה לא על ידי הריסת הרע אלא על ידי שינוי בטבע העולם באופן שהרע יהפוך לטוב. רשב"י מחפש את שבחו של מקום ועל פי גרסתו אין שבחו של מקום במה שהוא מסלק את הרע אלא במה שהוא משבית ומשקיט את כח ההרס הפורץ מתוכו, ואז בעצם תתגלה כל הבריאה כמערכת אחדותית שבכללותה היא כולה טוב גמור.

בענין שבחו של מקום יש להעמיק עוד. על פי הרשב"י שבחו של מקום אינו רק בדרך הכנעת הרע, אלא באופן בריאת העולם ושילוב הרוע במערכת. לפי רבי יהודה בריאת הרע היא כח מתנגד שיש לו אופי הרסני, לעומתו הרשב"י טוען שהקב"ה יכול היה לברא עולם שבו יש רק טוב וקונסטרוקטיבי אלא שישנם חלקי מציאות שבחיצוניותם מופיעים כמזיקים והאתגר הוא לחשוף את האופי הפנימי שבו הם משתלבים ככוחות בונים.

לשון אחר: מבחינת רבי יהודה הרע הוא מהותי ולכן השבתתו היא רק בסילוקו הגמור, ומבחינת רשב"י, איש תורת הסוד, תורת הנסתר, הרע איננו ערך מוחלט, הוא תלוי הקשר. בהקשר של עולם מושחת, עולם המפר את הברית, הרע הוא מזיק. אולם כאשר העולם יחזור למסלול הברית, ההקשר ישתנה, ואז תתגלה מערכת שונה לחלוטין שבה גם הרוע מוצא את מקומו הבונה והחיובי, ויכול לתרום את תרומתו לשכלול העולם.

למרות שהפסוק עוסק בחיות נראה לומר שהחיה איננה אלא דימוי לצדדים הנמוכים של האדם עצמו – החלק האגרסיבי בנפש האדם; האינסטינקטים הקיומיים, הדחפים הבלתי נשלטים. אותם אזורי נפש שעלולים להפוך את האדם לחיית טרף.

אם כן יש כאן שאלה לא רק על גורל חיות הטרף, אלא גם על נפש האדם. האם האדם המתוקן הוא נטול אותן אמביציות וכוחות נפש הדוחפות אותנו לטרוף איש את רעהו, או אולי האדם ישאר לעולם עם כל כוחות נפשו ועם האנרגיות החזקות הללו אלא שהשינוי המהותי בנפש האדם הכללי, שומר הברית, תוליד מציאות נפשית חדשה שתנווט את הכוחות כולם בהרמוניה, בין אדם לעצמו, בין אדם לחברו ובין עם לעם.

הבסיס לשינוי העמוק והמהותי הזה הוא קיום הברית. המציאות שבה האדם רואה עין בעין את המטרה הסופית יחד עם המבט הא-לוהי.

למרות שהדיון הוא אוטופי ניתן להציע אותו כדיון אקטואלי. משום שהתהליך הוא הדרגתי. הגאולה באה קמעא קמעא. כל העמקה של הברית – של כל יחיד, של כל קהילה ובוודאי של העם כולו, יכולה לחולל את השינוי ההדרגתי עד לתיקון השלם.

הרב מרדכי ורדי, רב קיבוץ ראש צורים, נשוי לפזית, אב לשבעה.

ראש מגמת תסריטאות בבית הספר לקלנוע 'מעלה', וראש בית המדרש בבית הספר למוזיקה 'מזמור' שבגבעת-ושינגטון.
כיהן בעבר כרב מצפה-נטופה, כר"מ בישיבת מעלות וכראש הגרעין התורני בלוד.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il